

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toteaa, että selonteko antaa hyvän mahdollisuuden eduskunnassa käytävälle keskustelulle maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikan kehittämistarpeista tuleville vuosikymmenille.

Edellisen eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietinnön näkökulma perustui enemmän menneen ajan tarkasteluun. Tästä syystä selonteon tehtäväksi anto, näkökulma maahanmuuttoon ja kotoutumiseen on liian kapea-alainen. Selonteossa kuvataan edelleen tilannetta, jossa maahanmuuttajat nähdään joko työttöminä työnhakijoina tai työvoiman ulkopuolella olevina toimeentulotukiasiakkaina.

ELY-keskuksen mielestä lähtökohta on rajannut selonteon sisältöä ja erityisesti tarvittavien uudistusten sisältöä. Eduskunnassa tulisi käydä laaja-alainen keskustelu aktiivisesta maahanmuutto- ja kotoutumispolitiikasta. Näkökulman tulisi olla kuluva ja ensi vuosikymmenen haasteissa. Laaja parlamentaarinen tuki mahdollistaa maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen pitkäjänteisen kehittämisen. Keskustelussa ja tulevissa toimenpiteissä tulisi huomioida kaikkien maahanmuuttajaryhmien tarpeiden lisäksi myös työllistävien yritysten tarpeet ja väestöryhmien väliset suhteet ja asenteet.

On tärkeää, että maahanmuutto ja kotoutuminen nähdään laajana kokonaisuutena. Selonteossa ei ole riittävästi huomioitu kasvavaan työvoiman maahanmuuttoon liittyviä haasteita asettautumisen osalta. Asettautumisen keskeisiä sisältöjä ovat selkeä ja nopea oleskelulupaprosessi, asuminen ja perhenäkökulman huomioiminen.

ELY-keskus haluaa kiinnittää huomiota selonteossakin käytettäviin käsitteisiin. Maahanmuuttajat jaetaan kahteen ryhmään: kansainvälisiin osajiin ja muihin maahanmuuttajiin. Tällainen jako vahvistaa valtarakenteita sekä vallitsevia stereotyyppisiä käsityksiä eri maahanmuuttajaryhmistä. Jos jo lainsäädännössä maahanmuuttajat erotellaan työmarkkinatilanteen tai maahanmuuton syyn perusteella, se osaltaan kärjistää maahanmuuttoon liittyviä asenteita.

Edelleen selonteossa ei ole riittävästi huomioitu maahanmuuttajien keskittymisestä suurten kaupunkien tietyille asuinalueille aiheutuvia riskejä.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

ELY-keskus toteaa, että luonnoksessa on kuvattu hyvin niitä haasteita, joita suomalainen yhteiskunta kohtaa 2020- ja 2030-luvuilla. Tilannekuvassa on käsitelty oikeita asioita, mutta keskeisten muutostekijöiden osalta analyysi on jäänyt kesken.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Maahantulon syy ei saa olla kotoutumisen lähtökohta vaan palveluja tulee olla tarjolla kaikille niitä kotoutumiseensa tarvitseville. Kielikoulutus tulisi saada mahdolliseksi kaikille ja perhenäkökulma olisi huomioitava muun muassa työntekijöiden toimeentulo vaatimuksissa.

Tällä hetkellä suuri osa maahanmuuttajista tulee suoraan työhön. Varsinais-Suomessa meri-, metalli- ja autoteollisuus, rakennusala ja maatalouden kausityö ovat esimerkkejä aloista, joilla merkittävä osa työntekijöistä on ulkomaalaisia. Heidän osaltaan haasteena ei ole nopea työllistyminen, vaan asettautumiseen liittyvät asiat. Merkittävimpiä asioita ovat oleskelulupaprosessin pitkä kesto, asuminen ahtaasti ja vähäiset mahdollisuudet opiskella suomen kieltä. Edelleen haasteena on työntekijöiden perheiden Suomeen tulo: täytyykö työntekijän toimeentuloedellytys ja löytyykö puolisolle työtä.

ELY-keskus pitää kotoutumisen valtavirtaistamista hyvänä ratkaisuna, jolla varmistetaan maahanmuuttoon liittyvä osaaminen kaikilla yhteiskunnan aloilla. Maahanmuuttajien kotoutumisen ja osallisuuden kannalta on tärkeä lisätä yhteiskunnan ja palvelujen inklusiivisuutta ja kehittää niitä huomioimaan myös maahanmuuttajat. On hyvä, että maahanmuuttajat – toisen polven maahanmuuttajataustaisten suomalaisten lukumäärien kasvaessa - nähdään normaaleina asiakkaina, ei vain erityispalvelujen asiakkaina.

Eriytynyt haaste liittyy valmisteilla oleviin suuriin uudistuksiin, mm. SOTE-uudistus; miten varmistetaan maahanmuuttajien palvelut osana uusia rakenteita? Uudistusten valmistelun ollessa kesken on selonteossa tehty oikein, ettei tässä vaiheessa ole käsitelty mahdollisia maahanmuuttoon liittyvien tehtävien sisältöjä. Toki uudistusten toteutuessa näihin asioihin tulee ottaa kantaa nopealla aikataululla ja varmistaa ettei lainsäädäntöön jää aukkoja tai katveita.

Maahanmuuttoon liittyvien palveluiden kannalta on aivan keskeistä, että ne organisoidaan joustavasti niin, että maahanmuuton volyymin vaihdellessa niiden toteutus vaihtelee määrän mukaan. Kielikoulutusta tulee tarjota kaikille tarpeen mukaan ja siinä tulee huomioida työelämän tarpeet. Useimmissa maakunnissa kotoutumiskoulutus kannattaa hankkia vähintään koko maakunnan tasolla. Etäopetus tarjoaa hyvän välineen vielä laajempien alueiden hyödyntämiseen.

Kunnat ovat tärkeitä toimijoita erityisesti asettautumisen ja asumisen järjestämisen osalta. Edelleen valmisteilla oleva sote-uudistus toteutuessaan siirtää tehtäviä kuntia laajemmille alueille.

Maahanmuuttajille tarkoitetun alkuvaiheen kotoutumiskoulutuksen ja muun koulutuksen alueellisen tarpeen ennakointi ja tarjonnan koordinaatio pystytään arvioimaan parhaiten aluetasolla. Joustavalla hankintatoimella reagoidaan nopeasti sekä maahanmuuton määrän että työvoiman kysynnän muutoksiin. Jatkuvalle seurannalle varmistetaan koulutuksen saatavuus ja riittävyys eri alojen työvoiman kysynnälle ja koulutuksen kohdistuminen eri kohderyhmille. Samalla jatkopoluille pääsemistä voidaan tehostaa ja vähentää koulutustarjonnan päällekkäisyyttä. Erityisesti opetusministeriön rahoitus maahanmuuttajille suunnattuun koulutukseen on niin monikanavaista, että se aiheuttaa päällekkäisyyttä ja sekavuutta.

Mikäli kotoutumisen vastuu siirretään kunnille, niin eriarvoistumisen riski kasvaa. Esim. suuret kaupungit ovat saaneet valtiolta rahoitusta osaamiskeskuksiin ja niihin pääsevät asiakkaiksi vain niiden omat kuntalaiset. Eriarvoisuus korostuu tällä hetkellä esim. luku- ja kirjoitustaidon koulutusten tarjonnassa.

Vastuun siirtäminen kunnille lisää myös riskiä maahanmuuttajien maan sisäisen muuton kasvusta suurempiin kaupunkeihin, koska maahanmuuttajille suunnatut palvelut keskittyvät suuriin kaupunkeihin. Monilla alueilla maahanmuuton volyymi jää lisääntyvästä maahanmuutosta huolimatta niin alhaiseksi, ettei kuntapohjaisella palveluiden tuottamisella kotoutumisen edistämisen palveluita tai kotoutumiskoulutusta kyettä käytännön syistä toteuttamaan. Useimmissa maakunnissa työvoiman määrä vähenee ja siellä olevien yritysten ja työnantajien työvoiman tarve edellyttää ulkomaalaisen työvoiman rekrytoinnin lisäämistä ja samaan aikaan mahdollisuudet tarvittavien palveluiden järjestämiseen saattavat heikentyä.

Maahanmuuttajat joutuvat eriarvoiseen asemaan asuinpaikan perusteella. Lisäksi alueen työnantajien on rekrytoitava lähteneiden tilalle uusia työntekijöitä ulkomailta. Tällaiset tilanteet ovat tuttuja Varsinais-Suomessa jo nyt.

Varsinais-Suomessa kotoutumiskoulutuksen työelämälähtöisyys on keskeistä maahanmuuttajien nopean työllistymisen mahdollistamiseksi. Kotoutumiskoulutuksen järjestämisessä pystytään

nykyisin joustavasti vastaamaan alueen ja maahanmuuttajien erilaisiin ja nopeastikin muuttuviin tarpeisiin, kun hankintayksikön vastuulla on koko maakunta. Määrärahaa pystytään kohdentamaan kysynnän ja tarpeen mukaan. Mikäli hankinta toteutetaan työssäkäyntialueita pienemmillä alueilla, niin määrärahan käytön joustavuus heikkenee olennaisesti.

ELY-keskusrajat ylittävillä hankinnoilla voidaan turvata kotoutumiskoulutus ryhmille, joille ei yhdeltä alueelta saada riittävästi osallistujia, esim. ruotsinkielinen kotoutumiskoulutus.

Erityisesti kuntoutuksellista tukea tarvitsevien tarpeisiin voidaan hyödyntää uusia tapoja työllisyyden kuntakoelujen yhteydessä. Kilpailutetussa kotoutumiskoulutuksessa on korkeat laatuvaatimukset ja laadun toteutumista valvotaan jatkuvasti samalla kun koulutuksen painotuksia voidaan neuvotellen muuttaa aina tilanteen mukaan. Nykyisellään kotoutumiskoulutus on hyvin kustannustehokasta yhdistäen edullisen hinnan tavoitteellisuuteen ja laadunvalvontaan.

ELY-keskus katsoo, että kotoutumiskoulutuksen mahdollisuuksia ja sujuvaa siirtymää jatkokoulutukseen ja työhön lisäisi merkittävästi mahdollisuus yhdistää osatutkintoja kotoutumiskoulutukseen.

Varsinais-Suomessa on voitu opiskelijavalinnoissa huomioida aikaisempaa enemmän myös maahanmuuttajat, jotka ovat asuneet pidempään Suomessa, mutta jotka eivät mm. työssä olleessaan ole oppineet kieltä. Suomeen työhön tulleet muodostavat tulevaisuudessa yhä suuremman kohderyhmän. Kohderyhmä hyötyy joustavasta ja nopeasta kielikoulutuksesta, joka antaa mahdollisuuksia suunnata joko jatko-opintoihin tai nopeasti takaisin työelämään.

Luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen lakkaaminen työvoimakoulutuksena on aiheuttanut epätasaisuutta koulutuksen saatavuudessa ja laadussa. Lisäksi se on vähentänyt koulutuksen tavoitteellisuutta ja heikentänyt merkittävästi tavoitteellista jatko-ohjausta sekä lisännyt koulutuksen järjestämisen kustannuksia.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Pakolaisten kuntiin sijoittaminen liittyy osana laajempaan maahanmuuttajien segregaatioilmiöön. Poliittisesti olisi ratkaistava, halutaanko maahanmuuttajien keskittyvän samoille alueille esimerkiksi kotoutumispalveluiden järjestämisen näkökulmasta. Jos halutaan, niin siinä tapauksessa selonteossa ehdotettu muutos oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntiin sijoittamisen sopimus pohjaisen järjestelmän lopettamisesta on perusteltu, mutta jos halutaan edelleen ohjata luvan saaneiden kuntiin muuttoa, ja hillitä segregaatiota, niin nykyistä järjestelmää tulisi kehittää.

Korvausjärjestelmää voisi kehittää suuntaan, jossa kunnille korvattaisiin asunnon järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia ja kuntapaikalle siirtyville maksettaisiin korkeampi alkuavustus. Myös turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten sijoittamisella eri puolille Suomea voidaan vaikuttaa segregatiokehitykseen.

Vuoden 2015 kaltaisen suuren turvapaikanhakijoiden määrään hallinnan ja kuntiin sijoittamisen näkökulmasta olisi harkittava, millä tavoin viranomaiset voisivat niissä tilanteissa ohjata kuntiin sijoittamista. Varautumisen osalta tulisi miettiä muutoksia valmiuslakiin.

Esikotouttavan työn laajentamisen lisäksi tulisi panostaa nopeaan turvapaikka- ja valitusprosessiin.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Kotoutumista tulisi edistää kaikille maahanmuuttajaryhmille yhteisellä yhden luukun -periaatteella toimivilla neuvonta-, ohjaus- ja kotoutumispalveluilla, jotka perustuvat yksilölliseen ohjaukseen ja monipuoliseen palveluvalikoimaan. Erityinen haaste koskee valtion eri viranomaisten yhteistyön lisäämistä ja kehittämistä. Parhaiten tulevien vuosikymmenien haasteisiin voitaisiin vastata luomalla viranomaisrajat ylittäviä ratkaisuja, joissa hyödynnetään sähköisten palvelujen mahdollistamaa monikielisyttä ja etäpalveluja maakunnittain ja saatavilla oleva henkilökohtainen alkuvaiheen ohjaus ja neuvonta kattaisi kaikki maahanmuuttoon ja asettautumiseen liittyvät viranomaistehtävät.

Alueellisen koordinaation tulisi olla pysyvää ja käsittää riittävän laajan alueen. Alueellinen koordinaatio sopii parhaiten aluetason toimijoille, jolloin voidaan vähentää palvelujen eriarvoistumista asuinpaikan perusteella.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Selonteossa ehdotettu uusi kotoutumisohjelma ei tuo selkeää parannusta nykyiseen tilanteeseen. Haavoittuvassa ja heikossa asemassa olevat ryhmät on syytä huomioida erikseen, mutta nyt ehdotettu malli keskittyy jo ehkä liikaakin näiden ryhmien palveluiden kehittämiseen.

Uusi termi ”kotoutumisohjelma” aiheuttaa sekaannusta ja sekoittuu helposti ”kunnan kotouttamisohjelmaan”, joka on ollut käytössä jo ensimmäisestä kotoutumislaista lähtien.

Kotoutumisohjelman kohderyhmäksi olisi tarpeen lisätä myös työperäiset maahanmuuttajat sekä kansainväliset opiskelijat. Mikäli heihin viitataan vain sanalla ”muut tarpeen mukaan/pyynnöstä” niin silloin ketään ei veloiteta ottamaan näitä ryhmiä mukaan palveluiden piiriin, vaan he jäävät ulkopuolelle.

Työn perässä muuttaneille pitää taata mahdollisuus osallistua ja saada tarvittavassa määrin ja nykyistä helpommin kotoutumisen palveluja. Esimerkiksi omakielinen yhteiskuntaorientaatio on helposti muokattavissa työhön tulevien tarpeisiin ja niitä voisi järjestää säännöllisesti verkkokursseina. He tarvitsevat myös yleistä tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, työelämästä, harrastusmahdollisuuksista, palveluista sekä suomen/ruotsin kielen taitoja, sillä usein heidän tavoitteensa on asettautua Suomeen pysyväsi. Yhteiskuntatietous on tarpeen työssä mahdollisesti tapahtuvien palkkauksen, syrjinnän ja muiden epäkohtien tunnistamiseksi ja estämiseksi. Suoraan työhön tulevat maahanmuuttajat ovat ehkä kaikkein vaikeimmin tavoitettava ryhmä kotoutumisen palvelujen piiriin. Kansainväliset opiskelijat on helpompi tavoittaa oppilaitosten kautta.

Selonteossa todetaan, että järjestöjen ja vapaan sivistystyön mahdollisuuksia ei myöskään aina osata täysimääräisesti hyödyntää. Näitä ei ole kaikkialla Suomessa tarjolla ja nämä mahdollisuudet riippuvat asuinpaikkakunnasta. Kaikilla järjestöillä ei ole roolia kotoutumisen edistämässä tai ne eivät tunnista sitä. Tähän tarvitaan aktiivista yhteistyötä ja yhteydenottoja viranomaisten taholta.

Maahanmuuttajan muuttaessa Suomeen hänellä on harvoin riittävästi tietoa työmarkkinoista ja suomalaisesta yhteiskunnasta. Alussa on tärkeä selvittää maahanmuuttajan koulutustausta, työhistoria ja ammatillinen osaaminen tarvittavassa laajuudessa. Ammatillisen osaamisen selvittäminen onnistuu usein kotoutumiskoulutuksen edistyessä ja kielitaidon karttuessa, jolloin se on myös tarkoituksenmukaisempaa. Alkuarvioinnin pohjalta maahanmuuttajan kanssa laadittaisiin kotoutumissuunnitelma niistä koulutus- ja työllistymis- sekä muista palveluista, jotka edistävät hänen kotoutumistaan ja työllistymistään. Usein työllistymis- ja koulutussuunnitelmat muuttuvat ja realisoituvat vasta kielitaidon karttuessa ja kun maahanmuuttaja on tutustunut suomalaiseen työelämään ja koulutusjärjestelmiin. Arviota pitää siis tehdä matkan varrella ja suunnitelmaa päivittää.

Nykyinen TE-palvelussa käytettävä Ura-tietojärjestelmä ei tue laadukkaan kotoutumissuunnitelman laatimista asiakkaan kanssa. Suunnitelma on muodoltaan liian lyhyt ja byrokraattinen, eikä maahanmuuttaja-asiakkaan kannalta tärkeitä taustatekijöitä ja osaamista pysty riittävän selkeästi kirjaamaan. Uuden tietojärjestelmän kehittämisessä myös kotoutumissuunnitelman laatuvaatimukset ja selkeys pitää huomioida.

Selonteossa on tunnistettu hyvin mahdollisuus kehittää ja ottaa käyttöön maahanmuuttajien kotoutumisen alkuvaiheen palvelukokonaisuuden asiakastietojärjestelmä. Nykyinen TE-toimiston ja kotoutumiskouluttajien tiedonvaihdon väline, Koulutusportti, vaatii kehittämistä, mikäli siitä halutaan käyttää laajempaan tiedonvälitykseen ja ottaa mukaan myös kuntien viranomaiset. Tietosuoja on varmasti yksi merkittävä tekijä samoin kuin vanhentuneiden tietojen hallinta, joka ei nykyisellään toimi Koulutusportissa.

Onko tarkoitus kehittää jokin uusi työkalu maahanmuuttajien työ- ja toimintakyvyn arviointiin? Onko tässä mahdollista hyödyntää Työterveyslaitoksen kehittämää Kykyviisaria, jota THL:n hanke on kehittänyt monikieliseksi työkaluksi?

Tällä hetkellä maahanmuuttajien osaamiskeskuksia on vain suurimmissa kaupungeissa ja niihin pääsevät asiakkaaksi vain ko. kunnissa asuvat maahanmuuttajat. Miten taataan palvelut muissa kunnissa asuville? Esim. Turun naapurikunnat sijaitsevat samalla talousalueella ja työssäkäyntialueella, kunnissa on yhteinen bussiliikenne. Kuntapohjaiset ratkaisut lisäävät eriarvoisuutta, jos valtion rahoitus kohdistuu vain suuriin kaupunkeihin ja palveluja voivat käyttää vain niiden asukkaat.

Maahanmuuttaneen oma kotoutumisprosessi ei nopeudu kotoutumisjaksoa lyhentämällä. Yksilön kotoutumisen edistymiseen vaikuttavat monet tekijät, erityisesti palvelujen tarjonta alueella ja luonnollisesti jokaisen omat lähtökohdat ja opiskeluvälit. Kahden vuoden kotoutumisajan riittävyys on epärealistinen monien kohdalla. Selvästi tässä koitetaan löytää kompromissi eduskunnan tarkastusvaliokunnan esittämän vuoden kotoutumisajan ja nykyisen kolmen vuoden välillä. Etuusjärjestelmien selkeyttäminen on hyvä tavoite ja tarpeen.

Eduskunta on edellyttänyt, että kotouttamisen toimivuuden parantamiseksi ja nopeuttamiseksi hallitus siirtää kotouttamispalveluiden kokonaisvastuun kunnille sekä selvittää ne keinot, joiden avulla kotoutumispalveluita on riittävästi tarjolla muuallakin kuin kasvukeskuksissa. Tässä tulee maahanmuuttajien yhdenvertaisuus eli onko pienemmissä kunnissa riittävästi resursseja ja osaamista kotouttamispalveluiden hoitoon? Tarvitaan resursseja myös kuntien väliseen yhteistyöhön. Mikä merkitys tulevilla sote-alueilla on kotouttamistyössä? Huomioitava on, että työmarkkina-alue ja työssäkäyntialue ovat suurempia kuin yksi kunta.

Kotoutumispalveluiden järjestämisessä kunnissa on huomioitava, että kaikki maahanmuuttajat eivät tarvitse esim. sosiaalityön tukea, eli ei pidä rakentaa liian raskaita ja kankeita palveluja eikä ylilipella asiakkaita.

Palkkatuen mahdollisuus jo työttömyyden aikaisemmassa vaiheessa tukee maahanmuuttajien nopeampaa työllistymistä ja toimii porkkanana työnantajalle. Se voisi kompensoida esimerkiksi työntekijän heikommasta suomen/ruotsin kielen taidosta johtuvaa perehdyttämisen pidempää kestoja.

SIB-mallin vakiinnuttaminen juuri maahan muuttaneiden kohdalla lienee haastavaa. Suomeen pysyvästi muuttaneiden kannalta on tärkeä hankkia suomen/ruotsin peruskielitaito. Kielitaito tarvitaan myös arkielämässä ja asioiden hoidossa, vaikka työpaikalla pärjäisi vähemmällä taidolla. SIB-malli toimii todennäköisesti paremmin jo suomen kielen perustaidot hallitsevien maahanmuuttajien koulutuksessa tukena työelämään.

Maahanmuuttajien kielitaitovaatimusten helpottaminen ja sitä kautta ammatilliseen koulutukseen pääseminen on yhdenvertaisuuden ja mahdollisuuksien kannalta positiivinen uudistus. On kuitenkin pystyttävä varmistamaan, että maahanmuuttajaopiskelijoiden tukemiseen annettu rahoitus kohdistuu käytännön toimenpiteisiin kuten S2-opettajien palkkaamiseen, opinto-ohjaukseen ja tukea tarvitsevien maahanmuuttajaopiskelijoiden lisäopetukseen.

Korkeakouluihin luotu SIMHE-järjestelmää on tärkeä vahvistaa ja tunnettavuutta edelleen lisätä. Kotimaastaan esimerkiksi terveysalan koulutuksen omaavien maahanmuuttajien pätevyitysmiskoulutusten rahoitus pitää varmistaa ja vakiinnuttaa osaksi normaalia koulutustarjontaa. Toimenpide on erittäin tärkeä myös työvoimapolitiikan ja työvoiman riittävyyden näkökulmasta. Tässä on kuitenkin muistettava huomioida myös pätevyitysmenpiteissä mukana olevien maahanmuuttajien opintososiaaliset tuet opiskelujen aikana, jotteivat he jää väliinputoajiksi työttömyysturvan ja opintotuen katveisiin. Kyse on aikuisista, usein perheellisistä ja jo työelämässä olleista henkilöistä.

Moniammatillisen työn vahvistaminen perheiden ja kotiäitien kotoutumisen edistämässä on tärkeää. Työllisyyspalvelujen yhteistyötä neuvoloiden ja perhekeskusten kanssa pitää kehittää. Näissä paikoissa voi välittää tietoa siitä, miten kotona lapsia hoitavat äidit voivat opiskella suomea vanhempainvapaan aikana, miten he pääsevät kokopäiväisiin kotoutumis- ja muihin koulutuksiin vanhempainvapaiden jälkeen, missä kotivanhemmat saavat vertaistukea erilaisissa kielikahviloissa, opetuskodeissa ja kohtaamispaikoissa.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Kansainvälisen työvoiman osalta lupaprosessiin ja asettautumiseen liittyvien kehittämistarpeiden huomioiminen kotoutumisen edistämässä on ensiarvoisen tärkeitä koko Suomen ja eri alueiden menestyksen ja elinvoiman kannalta. Selonteossa on hyvin nostettu työperäisen maahanmuuton painopisteiksi työvoimapolusta kärsivät alat. Myös työvoimapoluissa tulisi tehostaa koulutusta ja ohjausta aloille, joilla on kysyntää.

Valtiosopimustasolla tehtävä kohdemaiden valinta varmistaisi kansainvälisten rekrytointien eettisyyttä ja lisäisi asettautumisen- ja kotouttamispalveluiden vaikuttavuutta sekä tehostaisi kumppaneiden valintaa kohdemaissa.

Työnantajat ja työyhteisöt ovat tärkeitä toimijoita ja ne tarvitsevat tukea monimuotoisen työyhteisön luomisessa ja kehittämisessä. Työnantaja- ja työntekijäjärjestöt ovat avainryhmiä ja on tärkeä saada ne mukaan osallistumaan.

Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kohdalla pitää saada vaadittavat pätevyityskoulutukset ja -mahdollisuudet kuntoon, koskee erityisesti säänneltyä terveydenhuollon ammatteja kuten sairaanhoitajia ja hammaslääkäreitä. Heissä on iso resurssi Suomen työmarkkinoille, heillä on valmis koulutus ja pystyvät suomen kielen opittuaan lyhyemmällä koulutuksella pääsemään töihin aloille, joilla on pula ammattitaitoisista työntekijöistä.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Selonteossa on erillisessä kappaleessa ”vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia” nostettu kumppanuudet ja järjestöjen rooli kotoutumisessa esiin. Kumppanuudet ja monialainen yhteistyö myös järjestöjen kanssa pitäisi olla selonteossa mukana läpileikkaavana teemana, ei ainoastaan erillisenä mainintana. Kumppanuudet ja monialainen yhteistyö järjestöjen kanssa pitäisi kulkea mukana selonteossa kaikissa selonteon eri keskeisten teemojen tavoitteissa ja toimenpide-ehdotuksissa.

Pitäisi kiinnittää huomioita myös siihen, että ns. kantasuomalaisen erilaiset harrastus-, kulttuuri- ja etujärjestöt tulisivat mukaan kumppanuustyöhön. Maahanmuuttajan pitäisi päästä osallistumaan järjestöjen toimintaan oman kiinnostuksensa ja tarpeensa mukaan, ei vain maahanmuuttajuuden vuoksi. Erilaisia järjestöjä pitäisi perehdyttää jäsenhankintaan, miten ne saisivat mukaan erilaisista taustoista tulevia ihmisiä mukaan ja miten tehdä järjestötoiminta kaikille saavutettavaksi.

On myös tunnustettava maahanmuuttajayhteisöjen ja heidän yhdistystensä sisäisesti erilaiset intressit ja ristiriidat. Niiden vuoksi kaikki maahanmuuttajat eivät halua toimia samoissa yhdistyksissä ja on paljon pieniä yhdistyksiä, jotka eivät tee keskenään yhteistyötä. Viranomaisille yhteistyö erilaisten yhdistysten kanssa tuo mm. tämän vuoksi haasteita; mikä järjestö voi ”edustaa” maahanmuuttajia, keitä pyydetään mukaan yhteistyöhön, miten saada kaikkien ääni kuuluviin jne.

Mikäli järjestöille tulee suurempi rooli kotoutumisen edistämässä, keskeistä on niiden rahoituksen varmistaminen sekä järjestötoimijoiden kouluttaminen sekä järjestötyöstä että kotoutumisesta yms. tarvittavista teemoista. Järjestötyössä haasteena on, että monesti niiden toiminta perustuu muutaman aktiivin panokseen. Rahoituksen hankepohjaisuus tuo ongelmia toiminnan jatkuvuuteen ja ammatilliseen kehittämiseen. Selonteossa onkin kiinnitetty huomiota rahoituksen haasteisiin ja eri hankerahoitusten omarahoitusosuuksien vaatimuksiin. Nämä kohdat on ratkaistava, jotta yhdistysten osuutta kotoutumisen edistämässä voi lisätä. Rahoituspäätöksissä yhdistyksille on asetettava myös veloitteita tehdä yhteistyötä niin viranomaisten kuin muiden yhdistysten ja kotoutumistoimijoiden kanssa avoimesti.

Haastava kysymys on myös, otetaanko yhdistykset mukaan tasavertaisina mukaan yhteistyöhön. Perustuvatko yhdistyksille kotoutumisen edistämässä annetut tehtävät ammatilliseen toimintaan vai vapaaehtoisuuteen? Miten perustella sitä, että maahanmuuttajat toimivat aina ”vain” kokemus- tai vertaisasiantuntijoina vapaaehtoisuudelta eivätkä ammatillisina asiantuntijoina?

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Yhdistyksissä ja vapaaehtoistyössä on suuri potentiaali verkostojen luomiseen ja sitä kautta työllistymiseen ja kotoutumiseen. Työnantajat ja työyhteisöt ovat tärkeitä toimijoita ja ne tarvitsevat tukea monimuotoisen työyhteisön luomisessa ja kehittämisessä. Työnantaja- ja työntekijäjärjestöt ovat avainryhmiä ja on tärkeä saada ne mukaan osallistumaan hyvien väestösuhteiden vahvistamiseen.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Maahanmuuttajien työllisyyttä voidaan parantaa tunnistamalla paremmin työllistävien yritysten tarpeet. Tämä koskee sekä maassa jo olevaa ulkomaalaista työvoimaa että ulkomailta rekrytoitavaa työvoimaa.

Selonteossa on kiinnitetty runsaasti huomiota ja huolta kotiäiteihin ja heidän saamiseensa nopeammin työmarkkinoille. Olisi tärkeää huomioida laajemmin suoraan Suomeen töihin tulleet maahanmuuttajat. Heidän kotoutumisen tukemiseen pitäisi kiinnittää enemmän huomiota. Se tukisi heidän asettautumistaan tänne, lisäsi kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan ja ennalta ehkäisisi mahdollista työssä tapahtuvaa hyväksikäyttöä ja syrjintää.

Selonteossa tuotiin esiin ehdotus, että työvoiman ulkopuolella oleville kuntien asiakkaille ja työnhakija-asiakkaille järjestettäisiin yhteisiä kotoutumiskoulutuksia. Käytännön hankaluutena voi tulla vastaan se, että eri elämäntilanteissa olevilla on erilaisia mahdollisuuksia osallistua esim. kokopäiväiseen koulutukseen. Työvoiman ulkopuolella olevat kotivanhemmat tai vajaakuntoiset eivät todennäköisesti pysty jokapäiväiseen opiskeluun samalla tavalla kuin työnhakija-asiakkaat.

Olisi myös tarpeen tehdä kokonaisvaltainen tutkimus luku- ja kirjoitustaidon koulutusten riittävydestä niin alueellisesti kuin määrällisestikin. Miten luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen siirto opetushallinnon rahoittamaksi on vaikuttanut koulutuksen saatavuuteen ja pääsyyn kotoutumiskoulutukseen ja muuhun koulutukseen.

Kotoutumisen edistämisen tietopohjaisuuden vahvistamisen yksi kulmakivi aluetasolla on, että erilaisia tilasto- ja indikaattoritietoja olisi tärkeä saada kattavammin myös aluetasolla (maakunta, kunnat). Nyt monista keskeisistä indikaattoreista on saatavilla tietoa ainoastaan valtakunnan tasolla.

Työllistävien yritysten tarpeet on tunnistettava ja maassa jo olevien työllistymistä tukevien palveluiden tulee vastata myös näihin tarpeisiin.

Myllymäki Kalle

Varsinais-Suomen ELY - Elinkeinot, työvoima, ja osaaminen -vastuualue,
työelämä- ja yrittäjyyspalvelut -yksikkö